

nen kirjallisuus todistaa, että monien tapojen noudattaminen on sekulaarissa maailmassa erittäin vaikeaa. Esimerkiksi Heinimäen ja Karirannan mukaan ”roskapussin voi viedä ulos rukoillen” ja junan ”penkissä voi istua Jumalaa kuulostellen”. Nämä ovat hyviä opetuksia, mutta nähdäkseni edellyttävät erityisen vahvaa hengellisyyttä. Mikäli niitä katsotaan luostarielämän näkökulmasta, on roskien viemisen kaltainen askare yleensä palvelu- tai kuuliaisuustehtävä, joka mahdollistaa ennemminkin muiden keskittymisen rukoukseen. Henkilö, joka pysyy keskustelemaan Jumalan kanssa paikallisjunassa, on lähes pyhä ihminen. Kristinuskon kuuluisimmista kilvoittelijoista valtaosa edellytti sosiaalista vetäytymistä keinona kuulla Jumalan ääni selvemmin, nimittäin Antonius Suuri, Evagrios Pontoslainen, Johannes Cassianus tai Benedictus Nursialainen tuskin pitäisivät junamatkaa Helsingin rautatieasemalta Oulunkylään erityisen hyvänä paikkana rukoilla; Clemens Aleksanrialaiselta, Augustinukselta tai vaikkapa fransiskaaneilta irtaaisi kaupunkielämää kohtaan hieman enemmän sympatiaa. Katolisista organisaatioista myös Opus Dei on työstänyt arjen kristillisyyden ja kilvoittelun teemoja nimenomaan kaupunkiympäristössä. Kaupunki on edelleen kirkkoille ja kristityille haastava ympäristö hengellisen kasvun kannalta. Erilaisin argumentein voidaan keskustella siitä, onko se enemmän mahdollisuus vai uhka – Heinimäki ja Kariranta näkevät arkisen kaupunkielämän hyvin myönteisessä valossa eli mahdollisuutena.

Tekijät liittävät kirjassaan vanhaa kristillistä perinnettä tyylikkäästi nykyajan elämäntapakysymyksiin, ja teos antaa aihetta pohtia luterilaisuuden merkitystä nykykulttuurissa hieman *Vähä katekismus* -tyyppistä genreä päivittäen ja yhdistäen luterilaiseen elämäntapaan elementtejä esimerkiksi tertiarifransiskaaneilta ja jopa luostarihurskaudesta. Kirjaa voi suositella monille kristin-

uskosta kiinnostuneille aina isosista etsijöihin sekä kylien ja kaupunkien vapaan tyylin kulkijoihin.

JOONA SALMINEN, TEOL. TRI

JAAKKO OLKINUORA
Byzantine Hymnography
for the Feast of the
Entrance of the Theotokos:
An Intermedial Approach.
Studia Patristica Fennica
4. Helsinki: Suomen
Patristinen Seura 2015.
430 s.

Teologian tohtori Jaakko Olkinuoran systemaattisen teologian ja patristiikan väitöskirjatutkimus tarkastelee bysanttilaista hymnirunoutta Jumalansynnyttäjän temppeliin käymisen juhlan (21. marraskuuta) kontekstissa. Itä-Suomen yliopistossa kesäkuussa 2015 tarkastettu tutkimus on ensimmäinen aiheesta kirjoitettu tieteellinen monografia. Syksyllä 2016 Athosvuoren Ksenofonin luostarissa munkiksi vihitty Olkinuora, nykyään isä Damaskinos, jatkaa tutkimustyötään Itä-Suomen yliopistossa systemaattisen teologian ja patristiikan yliopisto-opettajana.

Tutkimus nojaa laajaan kreikkankieliseen lähdeaineistoon, jonka keskiössä on juhlan hymnografia, sen yleiseen käyttöön vakiintuneet hymnitekstit täydennettyinä 1000–1200-luvuilta peräisin olevien käsikirjoitusten julkaisemattomilla teksteillä, jotka on koottu englanninkielisine käännöksineen tutkimuksen liitteeksi. Valikoiduista hymneistä tehty melodisten rakenteiden ja musiikin retoristen painotusten vertailu perustuu varhais- ja keskibysanttilaisen kauden notaatiolähteisiin. Keskeisen aineiston muodostavat myös homiliat, jotka ajoittuvat juhlan hymnografian syntyvaiheeseen tai sen edelle (700–800-luvuille) sekä sitä seuranneille vuosisadoille ai-

na Konstantinopolin kukistumiseen saakka (1453). Sama periodisointi koskee myös tutkimuksen ikonografisia lähteitä. Temppeliin käymisen juhlan historiaa kartoitetaan apokryfisen Jaakobin Protoevankeliumin ja muiden narraatiolähteiden pohjalta.

Tutkimus rakentuu johdantoluvun ja johtopäätösten väliin sijoituvista kolmesta pääluvusta, joissa käsitellään Jumalansynnyttäjän temppeliin käymisen hymnografi-aa suhteessa homileettiseen traditioon (luku 2), bysanttilaista musiikkia hymnografisen analyysin lähteenä (luku 3) sekä hymnografiaa ikonisenä narraationa (luku 4).

Tutkimuksen metodologiseksi näkökulmaksi valittu intermediaalisuus palvelee temppeliin käymisen juhlan hymnografian analyysia erittäin onnistuneesti. Se konkretisoi käsityksen bysanttilaisen liturgisen tradition holistisuudesta. Kyseessä on jumalanpalvelusperinne, jossa erilaiset kirkkotilaan sijoittuvat ilmaisuväylät kuten visuaalinen ikonitaide ja arkkitehtuuri, korvin kuultava musiikki ja resitaatio, tuokset, maut sekä liturginen liike muodostavat yhden kokonaisuuden.

Olkinuora vertailee tutkimuksessaan temppeliin käymisen juhlan hymnografisia, musiikillisia, ikonografisia ja homileettisia ilmaisutapoja ja osoittaa niiden välillä olevan selkeitä yhteyksiä ja vaikutteiden vaihtoa. Keskeisenä tarkastelun kohteena ovat Neitsyt Mariasta esitetyt typologiset, allegoriset ja symboliset kuvaukset. Marian temppeliin käymistä käsitellään muun muassa profetoiden täyttymyksenä, moraalisenä esimerkkinä, Kristuksen inkarnaation edeltäjänä, neitseellisen äitiyden symbolina sekä eräänlaisena eukaristiana. Homilioiden ja hymnografian todetaan hyödyntävän yhteisiä kielikuvia, joista useimmin käytettyjä ovat viittaukset Mariaan Jumalan asuinsijana, temppelinä.

Vertailu paljastaa kiinnostavia rinnakkaisuuksia tekstilähteiden ohella myös ikonografisessa ja mu-

siikillisessä ilmaisussa. Neitsyt Marian temppeleihin käyminen liitetään Kristuksen inkarnaatioon toisen, historiallisesti varhaisemman Jumalansyntyttäjän juhlan eli Marian ilmestyksen (25. maaliskuuta) välityksellä. Temppeleihin käymisen hymnografia ja homiliat mukailevat kirjallisia kuvauksia Neitsyt Marian ja arkkienkeli Gabrielin kohtaamisesta rinnastuen sen Jaakobin Protoevankeliumin kuvaukseen, jossa enkeli ruokkii Mariaa temppeleihin kaikkein pyhimmässä. Musiikin tasolla rinnastus toteutetaan muun muassa soveltamalla samantyyppisiä mallimelodioita hymnografisten tekstien tulkintaan. Tapahtumien rinnakkaisuus osoitetaan myös esimerkeillä ikonografisista kuvauksista, joissa ylipappi Sakarias on kuvattu kiiruhtamaan temppeleihin tuotavaa Mariaa vastaan. Hän luo näin asennollaan ”visuaalisen kaiun” arkkiengelin kuvaukselle ilmestysjuhlan ikonissa.

Ilmaisumuotojen intertekstuaalisuuden rinnalla tutkimus tuo esiin bysanttilaiselle liturgiselle perinteelle ominaisen ajattomuuden, jossa menneisyyden tapahtuma tulee läsnä olevaksi, tässä hetkessä eletäväksi. Tätä korostavat muun muassa hymnografian kirjoittaminen preesensmuotoon ja hymniteksteissä toistuvasti käytetyt ajalliset määreet kuten ”tänään” (σήμερον). Olkinuora osoittaa ensimmäisen vuosituhannen taitteen ikonografisilla esimerkeillä, kuinka jumalanpalvelukseen osallistujat liitettiin mukaan Jumalansyntyttäjän temppeleihin käymisen juhlasaattoon paitsi hymnografisella ”osallistuttamisella”, myös heitä kirkkotilassa visuaalisesti ympäröineillä elementeillä.

Erityisen mieleenpainuvaksi tutkimuksen tekee sen kyky analysoida bysanttilaisen taiteen eri muotoja suhteessa niiden liturgiseen vastaanottoon. Määrittävänä tekijänä nähdään yksilön oma hengellinen kontemplaatio, hengellinen *theoria*, joka on edellytys liturgiselle luomistyyliä kuten myös sen vastaanottamiselle. Tässä kontekstissa eri

taidemuodot nousevat esteettisen arvonsa yläpuolelle, tarkasteltaviksi metaesteettisyyden näkökulmasta.

Kyseinen tutkimus todistaa vaakuuttavasti hymnografian roolista bysanttilaisen teologian välikappaleena, sisällöltään ja ilmaisultaan poikkeuksellisen rikkaana kirjallisena perinteenä, johon intermediaalinen näkökulma tarjoaa merkittävän metodologisen välineistön.

Tutkimus löysi Olkinuorasta arvoisensa toteuttajan: hän on teologian maisteri (Itä-Suomen yliopisto), kreikan kielen ja kirjallisuuden kandidaatti (Helsingin yliopisto), musiikin maisteri (Sibelius-Akatemia) ja musiikkipedagogi (Metropolia). Tieteellisen tutkimuksen ohella isä Damaskinos tunnetaan monipuolisena laulajana ja laulunjohtajana sekä liturgisten tekstien suomentajana, jonka tuotantoa ovat Ortofonian kuoron äänitteet *Pyhä, pyhä, pyhä* ja *Armon hedelmä*, Ilosanoma-kuoron *Eukaristia* sekä keväällä 2017 ilmestynyt *Ruusutarhan keskelle: pyhiinvalittajan lauluja*.

MARIA TAKALA-ROSZCZENKO
TEOL. TRI. FIL. MAIST.

PETRI LUOMANEN,
NIKO HUTTUNEN &
KALEVI VIRTANEN (TOIM.)

**Sisäänkäyntejä
Raamattuun: Tulkitsijan
kirja. Helsinki: Kirjapaja
2017. 290 s.**

”Tämä kirja sai alkunsa siitä havainnosta, että Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa käytävä keskustelu raamatuntulkinnasta toistaa samaa kysymyksenasettelua: onko jokin käsitys tai ilmiö Raamatun mukainen vai ei. Kysymystä tarkastellaan lähinnä opillisesta näkökulmasta. Useammalla taholla ajateltiin, että päästäksemme keskustelussa eteenpäin tarvitsemme yhdistäviä kieli- ja mielikuvia.”

Näin tiivistävät professori Petri Luomanen, dosentti Niko Huttunen ja opetusneuvos Kalevi Virtanen toimittamansa *Sisäänkäyntejä Raamattuun*-teoksen syntytarinan ja tavoitteet. Heidän näkemykseensä on helppo yhtyä. Vimmainen debatti tämän tai tuon opin raamatullisuudesta (tai kuten yleensä, raamatunvastaisuudesta) tuntuu jatkuvan aina vain, vaikka viisaissa kirjoissa tämän tästä kysyttäisiinkin, mitä raamatullisuudella oikeastaan tarkoitetaan.

Yrittänyttä ei kuitenkaan laiteta, ja kirjan nimekäs tekijäjoukko ansaitsee kiitoksen sekä hyvästä asenteesta että kokonaisuuden asiapitoisuudesta. Teos on tänä vuonna Helsingin yliopiston Teologisen tiedekunnan pääsykoekirja, ja siihen perehtymällä saakin kelpo perustietoa esimerkiksi Raamatun syntyhistoriasta ja klassisesta dogminmuodostuksesta. Se auttaa myös ymmärtämään uskonnon ja sen tutkimuksen monimuotoisuutta.

Kirjan punaisena lankana toimii Luomasen ajatus kristinuskosta telttana, jonka neljä kulmaa ovat kertomus, oppi, etiikka ja rituaali. Monelle pääsykokeeseen valmistautuvalle puhe uskonnon osa-alueista lienee tuttua jo koulunpenkiltä. Uskonnonopetuksessa on hyvän aikaa pyritty irti liiasta katsomuskeskeisyydestä. Uskonto ei ole vain Mooseksen, Buddhan, Jeesuksen tai Muhammaan oppia, vaan myös kirjallisuutta ja kulttuuria, arvoja ja normeja, kokemusta ja toimintaa.

Telttametafora tarjoaa virikkeitä monipuolisiin pohdintoihin raamatuntulkinnan luonteesta. Pyhän kirjan katokseen voi käydä sisälle niin kertomuksen, opin, etiikan kuin rituaalinkin kulmasta. Jokaista varten on omat tutkimusmetodinsa ja tulkinnalliset lähestymistapansa. Toisaalta mikään kulma ei ole irti toisista, eikä aina ole helppo sanoa, missä yksi päättyy ja toinen alkaa. Yhdessä ne muodostavat rakennelman, joka on Raamatun ilmestysmajan tavoin liikkuva tilapäisasumus: uskon-